

Abordări conceptuale privind latura obiectivă a infracțiunii de insolvabilitate intenționată

Conceptual approaches regarding the objective side of the intentional insolvency offence

Natalia Janu¹

Rezumat: Conform datelor statistice, în Republica Moldova, numărul entităților care s-au declarat insolubile a crescut simțitor. Astfel, dacă în anul 2016 au fost declarați insolubili 673 de agenți economici, atunci numai în primul trimestru al anului 2022, numărul acestora s-a ridicat la 2968². În toate țările lumii, indiferent de nivelul și gradul de dezvoltare al economiei acestora, există și se manifestă un așa fenomen cum este insolvabilitatea. Este un lucru evident că o persoană fizică sau juridică ar putea deveni insolubilă din motivul excesului de datorii sau a lipsei lichidităților. În unele cazuri însă, se constată că insolvabilitatea survine din motiv că antreprenorii nu sunt în stare să-și administreze afacerea sau aceștia, intenționat, prin acțiuni ilicite provoacă starea economică defectuoasă a firmei. Drept consecință, dificultățile economico-financiare ale unei întreprinderi pot avea efectul negativ „domino” de a atrage colapsul financiar al partenerilor de afaceri³. Considerăm că legislația Republicii Moldova oferă instrumente suficiente pentru ca administratorul autorizat și Serviciul Fiscal de Stat să aibă posibilitatea, odată cu intentarea procesului de insolvabilitate de a identifica infracțiuni săvârșite de debitor până și după intentarea procedurii de insolvabilitate. Totodată, ne permitem să presupunem că depistarea infracțiunii de insolvabilitate în Republica Moldova este un fenomen rar întâlnit deoarece ne ciocnim cu problema lipsei de instruire profesională și specializare în domeniul dat a organelor de urmărire penală, competența în examinarea acestor infracțiuni revenind oganelor generale ale Ministerului Afacerilor Interne, conform art. 266 din Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova. Or, infracțiunea de insolvabilitate (fictivă și intenționată), fiind o infracțiune economică, necesită cunoștințe vaste în domeniul financiar-contabil, a legislației civile, în materie de insolvabilitate, etc., pentru asigurarea instrumentară a investigațiilor strategice complexe după experiența statelor Uniunii Europene. Prin urmare, este important ca structurile de urmărire penală care investighează infracțiunile economice în general și infracțiunile în domeniul insolvabilității în special, să dispună de un randament ridicat, prin utilizarea deplină a capacităților instituționale și profesionale.

¹ Asistent univ. Drd., Facultatea de Drept și Științe sociale, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, e-mail: pro_natalia_81@mail.ru

² [on-line]: <http://date.gov.md/ckan/en/dataset/15281-date-statistice-privind-numarul-agenților-economici-declarați-in-stare-de-insolvabilitate>. (accesat pe 05.05.2022)

³ M. Floroiu, C. Otovescu, „Considerații privind falimentul internațional. Moratoriul și concordatul la nivel European” în *Revista de Științe Juridice*, nr. 1-2/2005, pp. 209-213.

Cuvinte-cheie: insolvabilitate, întreprinzător, pedeapsă, agent economic, proprietate, reglementare, pericol social, scop de acaparare, atribuții, apreciere juridică, infracțiune

Abstract: According to statistical data, the number of entities that declared insolvency in the Republic of Moldova has increased significantly. Thus, if, in 2016, 673 economic agents were declared insolvent, then only in the first quarter of 2022 their number stood at 2968⁴. In all countries of the world, no matter the level and degree of development of their economy, there is such a phenomenon as insolvency. It is obvious that a natural or legal person could become insolvent because of excess debt or lack of liquidity. In other cases, however, it is found that insolvency occurs because entrepreneurs are not able to manage their business, or they intentionally, through illicit actions, cause the company's poor economic condition. Therefore, the economic and financial difficulties of an enterprise may have the "domino" negative effect of attracting the financial collapse of business partners⁵. We consider that the legislation of the Republic of Moldova provides sufficient instruments for the authorized administrator and the State Tax Service to have the possibility, together with the insolvency process, to identify offenses committed by the debtor even after the insolvency proceedings have been initiated. At the same time, we can assume that the detection of the insolvency offense in the Republic of Moldova is a rare phenomenon, because we are confronted with the problem of lack of professional training and specialization in the given field of the criminal investigation bodies, the competence in examining these crimes is assigned to the general organs of Ministry of Internal Affairs, according to art. 266 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova. However, the offense of insolvency (fictitious and intentional), as an economic crime, requires extensive knowledge of the financial and accounting field, civil law, insolvency, etc., for the instrumental provision of complex strategic investigations following the experience of the European Union. It is therefore important that criminal investigation structures investigating economic offenses in general and insolvency offenses in particular should have a high return through full use of institutional and professional capacities

Keywords: trial, insolvency, entrepreneur, punishment, economic agent, property, regulation, social danger, purpose of acquisition, attributions, legal assessment, crime, prophylaxis

Introducere

Latura obiectivă reprezintă un element obligatoriu pentru orice infracțiune, deoarece reprezintă partea exterioară a actului infracțional care condiționează răspunderea penală a unei persoane de exteriorizarea rezoluției delictuoase printr-o acțiune sau inacțiune ce comportă o schimbare în lumea obiectivă, fiind exclusă sancționarea gândurilor acelei persoane. Importanța unei examinări detaliate și multilaterale a semnelor laturii obiective a infracțiunii este dictată de mai multe împrejurări⁶: pe de o parte, de la constatarea laturii obiective

⁴ [on-line]: <http://date.gov.md/ckan/en/dataset/15281-date-statistice-privind-numarul-agentilor-economici-declarati-in-stare-de-insolvabilitate>. (accesat pe 05.05.2022).

⁵ M. Floroiu, C. Otovescu, *op. cit.*, pp. 209-213.

⁶ E. Pitserschi, „Examinarea laturii obiective a infracțiunii de falsificare a probelor într-un proces penal în corespundere cu prevederile Codului Penal al Republicii Moldova” în

începe determinarea faptului existenței sau inexistenței infracțiunii; pe de altă parte, legiuitorul acordă prioritate determinării conținutului laturii exterioare a infracțiunii, respectiv, de tehnică legislativă, acest lucru este unul inerent și indispensabil, întrucât particularitățile fiecărei componente de infracțiune rezultă din semnele ce caracterizează latura obiectivă a infracțiunii. Studiul laturii obiective a infracțiunii permite formularea concluziei că aceasta constă din fapta social-periculoasă și ilegală, care este săvârșită într-un anumit interval de timp, într-un loc concret, aplicându-se metode prestabilite, iar într-un șir de cazuri, cu utilizarea anumitor unelte sau mijloace, într-o anumită împrejurare care se creează în realitatea obiectivă în momentul săvârșirii infracțiunii. Latura obiectivă mai include consecințele social-periculoase care au survenit sau puteau surveni în rezultatul săvârșirii faptei⁷.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 252 Cod penal al Republicii Moldova este constituită din următoarele componente: 1) acțiunile (inacțiunile) care generează incapacitatea persoanelor juridice sau a antreprenorilor de a satisface în volum deplin cerințele creditorului privind obligațiile patrimoniale (financiare); 2) acțiunile (inacțiunile) care determină crearea incapacității persoanelor juridice sau a antreprenorilor de a executa în volum deplin obligațiunea de achitare a plăților obligatorii; 3) consecințele socialmente periculoase sub formă de daune în proporții mari; 4) legătura causală dintre faptele specificate supra și urmările socialmente periculoase. Astfel, componența de infracțiune vizată este una materială.

În alt context, latura obiectivă a infracțiunii specificate la alin.(1) art.252 CP RM are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea sau inacțiunea desemnată prin sintagma „insolvabilitatea intenționată”; 2) urmările prejudiciabile sub formă de daune în proporții mari; 3) legătura causală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile; 4) situația premisă a infracțiunii: a) desfășurarea procedurii de restructurare sau a procedurii falimentului sau b) situația de prevedere a insolvabilității⁸.

Dispoziția de la art. 252 Cod penal al Republicii Moldova începe cu sintagma „Insolvabilitatea intenționată...”. Cercetătorul I. A. Clepițchii, descriind într-o formă generală latura obiectivă a insolvabilității tradiționale, o caracterizează ca fiind „neîndeplinirea de către debitor a propriilor obligații în raport cu creditorul”⁹.

volumul Conferinței științifice internaționale „Teoria și practica administrării publice”, Chișinău, 2020, p. 256.

⁷ X. Ulianovshi, V. Sili, „Unele aspecte ale laturii obiective a infracțiunii cu caracter terorist” în *Studii juridice universitare*, nr. 1-2/2018, p. 59.

⁸ V. Stati, „Infracțiunile legate de insolvabilitate: implicațiile adoptării Legii insolvabilității”, nr. 149/2012, în *Revistă Științifică a Universității de Stat din Moldova*, Tom 63, nr. 3/2013, p. 198.

⁹ И. А. Клепичкий. *Банкротство как преступление в современном уголовном праве.* // Государство и право, №11/1997, p. 59. (I. A. Klepițchii. *Bancrotstvo cac prestuplenie v sovremennom ugolovnom prave.* // Gosudarstvo i pravo, №11/1997, p. 59)

1. Reflecții de ordin general privind răspunderea penală pentru fapta de insolvabilitate intenționată

Ridicând întrebarea răspunderii penale pentru fapta de insolvabilitate intenționată, legiuitorul trebuie să determine care anume acțiuni concrete a săvârșit persoana sau, dimpotrivă, nu le-a săvârșit pentru a crea incapacitatea persoanei juridice sau a antreprenorului de a satisface în volum deplin cerințele creditorului în privința obligațiilor patrimoniale sau a obligațiilor privind achitarea plăților obligatorii¹⁰.

Autoarea L. Mojaiskaia declară că săvârșirea faptei analizate presupune recunoașterea debitorului incapabil (nu de facto, deoarece în realitate el are posibilitatea de a satisface cerințele creditorului, și nici juridic, deoarece lipsește hotărârea instanței de judecată privind recunoașterea debitorului ca insolvabil) de a satisface în deplin volum cerințele creditorului privind obligațiunile financiare și/sau de a executa obligațiunile în latura achitării plăților obligatorii¹¹.

I. A. Condrașina susține că această opinie este incorectă. Or, susține aceasta, nu putem afirma în temeiul dispoziției normei care incriminează insolvabilitatea intenționată că debitorul are posibilitatea faptică de a satisface cerințele creditorului. Mai mult ca atât, survenirea consecințelor sub forma de daune în proporții mari ne permite să concluzionăm că la acest moment economico-financiar, creat în mod intenționat, debitorul nu deține mijloacele și sursele corespunzătoare pentru a-și acoperi datoria. Este posibil ca anume această sumă să lipsească pentru acoperirea cerințelor creditorilor și achitarea sumelor obligatorii.

De asemenea, exprimând dezacordul cu poziția lui L. Mojaiskaia, I. A. Condrașina declară că nu susține opinia conform căreia pentru satisfacerea cerințelor creditorilor în privința obligațiilor financiare, este necesară hotărârea instanței privind recunoașterea debitorului ca fiind insolvabil și că anume această circumstanță (lipsa hotărârii instanței de judecată) îl plasează pe debitor în poziția de imposibilitate să execute solicitarea creditorilor¹². O poziție similară cu cea a autoarei L. Mojaiskaia este expusă și de cercetătorul A. V. Igoșin¹³.

¹⁰ И. А. Кондрашина. *Ответственность за преднамеренное и фиктивное банкротство по уголовному законодательству России и зарубежных стран*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Казань, 2006, pp. 49-50. (I. A. Condrașina *Otvetsvennosti za prednamerennoe i fictivnoe bancrotstvo po ugovolnomu zakonodatelstvu Rossii i zarubejnâh stran*. Dissertația na soiscanie ucenoii stepeni kandidata iuridiceschis nauc. Cazani, 2006, pp. 49-50.)

¹¹ Л. Можайская. *Какие действия свидетельствуют о преднамеренном банкротстве?* // Российская юстиция, №6/2001, p. 34. (L. Mojaiskaia. *Cacie deistvie svidetelstvuiut o prednamerennom bancrotstve?* Rossiiscaia iustiția, №6/2001, p. 34.)

¹² И. А. Кондрашина, *op. cit.*, p. 50.

¹³ А. В. Игошин. *Уголовно-правовые проблемы квалификации преступлений, связанных с банкротством*. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2004, p. 10. (A. V. Igoșin. *Ugovolno-pravovâe problemî cvalificații prestuplenii cveazannih s bancrotstvom*. Avtoreferat dissertații kandidata iuridiceschis nauc. Ecaterinburg, 2004, p. 10.)

Exprimând o opinie contradictorie în raport cu cea a autorilor vizați supra, susținem că dispoziția art. 252 din Codul penal al Republicii Moldova este expusă astfel încât nu leagă acțiunile intenționate ale făptuitorului de recunoașterea obligatorie de către instanța de judecată a falimentării lui. Momentul comiterii acestei infracțiuni nu este legat de recunoașterea antreprenorului ca fiind insolvabil¹⁴.

Crearea incapacității de a satisface solicitarea creditorilor în sensul normei care incriminează insolvabilitatea intenționată se realizează în procesul activității de producție, în afara recunoașterii debitorului ca fiind insolvabil. Or, în aceste condiții, își face loc următoarea întrebare firească: de ce dispoziția acestei norme penale începe cu sintagma „insolvabilitatea intenționată”? Pentru a identifica un răspuns la această întrebare, autoarea Condrașina I. A. ne propune să ne punem în locul făptuitorului. Prejudiciul pe care acesta îl aduce creditorilor este unul real. Prin propriile acțiuni, făptuitorul demonstrează creditorilor că întreprinderea pe care o conduce este deznădăjduit incapabilă de plată, adică falimentată, ceea ce și reprezintă, de fapt, o stare de insolvabilitate. Acțiunile făptuitorului privind aducerea întreprinderii la o asemenea stare, însoțită de cauzarea daunelor în proporții mari, se transformă într-o insolvabilitate intenționată, adică se recunoaște ca infracțiune indiferent de faptul dacă întreprinderea debitor va fi sau nu recunoscută ulterior insolvabilă prin hotărârea instanței de judecată. În acest fel, concluzionăm că nu există o legătură obligatorie între cauzarea de daune în proporții mari creditorilor și recunoașterea debitorului ca insolvabil în ordine judecătorească. În atribuțiile organelor de drept antrenate în cercetarea și examinarea cauzelor penale nu se regăsește luarea hotărârilor privind recunoașterea debitorilor ca falimentați conform prevederilor Legii privind insolvabilitatea. Or, recunoașterea lor ca falimentați nu este prevăzută de norma penală ce incriminează fapta de insolvabilitate intenționată. E necesar să fie luat în calcul și faptul că după recunoașterea falimentului debitorului, nu apare posibilitatea acestuia de a-și onora pe deplin și corespunzător obligațiile. În acest fel, concluzionăm că hotărârea judecătorească nu influențează asupra diminuării sau creșterii gradului de pericol social al consecințelor sub forma de cauzare a daunelor în proporții mari¹⁵.

2. Noțiunile de „insolvabilitate” și „faliment”

În ceea ce privește noțiunile de „insolvabilitate” și „faliment”, folosite în textul legii cu privire la insolvabilitate, ele au doar o importanță juridico-civilă, a cărei sens constă în faptul că debitorul este recunoscut de către instanța de judecată ca insolvabil, falimentat. Anume această circumstanță permite debitorului să realizeze lichidarea propriei organizații în limitele prevederilor Legii cu privire la insolvabilitate.

¹⁴ М. В. Талан. *Преступления в сфере экономической деятельности*. Казань, 1997, р. 251. (M. V. Talan. *Prestuplenia v sfere economicescoi deiateliniscti*. Cazani, 1997, р. 251).

¹⁵ И. А. Кондрашина, *op. cit.*, pp. 51-52.

Din acest motiv, considerăm că inițierea procedurii de insolvență nu poate împiedica organele de drept să ia o hotărâre în privința începerii urmăririi penale în cazurile de insolvență intenționată. La rândul său, începerea urmăririi penale conform semnelor infracțiunii de insolvență intenționată, reprezintă un temei suficient pentru inițierea investigațiilor în privința recunoașterii debitorului ca insolvent (falimentat).

În final, acțiunile (inacțiunile) ilegale ale făptuitorului trebuie să genereze incapacitatea de plată a persoanei juridice. Or, este corectă opinia că insolvența este o noțiune mai largă în raport cu incapacitatea de plată, incluzând atât incapacitatea de a satisface cerințele creditorilor din motive de insuficiență a mijloacelor financiare, cât și lipsa unui volum suficient de mijloace active, a căror înstrăinare (realizare) ar permite acoperirea cerințelor financiare ale creditorilor.

Prezența patrimoniului suficient și lipsa măsurilor privind înstrăinarea lui fără prejudicierea procesului de producție în vederea stingerii obligațiilor față de creditori reprezintă unul din semnele laturii obiective ale infracțiunii de insolvență intenționată – crearea incapacității de plată sau a incapacității de a satisface cerințele creditorilor în raport cu obligațiile financiare sau privind obligațiile de achitare a plăților necesare. Cu referire la această componență de infracțiune, insolvența este percepută ca una creată cu bună-știință sau declarată fals, însoțită de cauzarea unor daune în proporții mari. Lichidarea întreprinderii, în acest caz, nu este un semn obligatoriu al noțiunii juridico-penale a insolvenței. Procedura de lichidare poate să urmeze după începerea urmăririi penale, după finalizarea cercetărilor sau chiar în procesul examinării dosarului penal în instanța de judecată, adică în dependență de adresarea în instanța competentă de a examina insolvența din partea persoanelor care au acest drept¹⁶.

Dispoziția art. 252 din Codul penal al Republicii Moldova cu conține indicații în privința perioadei de crearea a incapacității persoanei juridice sau a antreprenorilor individuali de a satisface integral cerințele creditorilor. Incapacitatea lor, în acest sens, urmează a fi considerată ca survenită din momentul cauzării daunelor în proporții mari creditorilor.

3. Modalități de comitere a faptei de insolvență intenționată

Modalitățile de comitere a acțiunilor (inacțiunilor) care determină intenționat incapacitatea persoanei juridice sau a antreprenorului de a-și onora obligațiile în raport cu creditorii nu are importanță pentru calificarea acestei infracțiuni. Ele se pot manifesta atât prin acțiune, cât și prin inacțiune: micșorarea mijloacelor active, creșterea artificială a celor pasive¹⁷. Transferul mijloacelor bănești, (în speță, în proporții mari) pentru achitarea anumitor contracte sau servicii, în locul plăților obligatorii al căror termen de restituire a expirat,

¹⁶ *Idem*, pp. 52-53.

¹⁷ М. В. Талан, *op. cit.*, p. 251.

reprezintă un exemplu elocvent al acțiunilor orientate spre comiterea faptei de insolvabilitate intenționată¹⁸.

În literatura de specialitate, în calitate de modalități de creare artificială a incapacității de plată sunt nominalizate: crearea întreprinderilor „căpușe” (fiice); încheierea tranzacțiilor nerentabile; transferul mijloacelor bănești pe contul altor întreprinderi; fuziunea cu alte întreprinderi cu restanțe față de creditori etc. O modalitate foarte răspândită de creare a incapacității de plată este transferul comercianților la plăți în numerar, în special în cazurile când organele fiscale aplică sechestru asupra conturilor debitorului.

E necesar să ținem cont de faptul că falimentat poate fi recunoscut nu doar subiectul care nu a achitat nimic debitorilor săi. Dacă debitorul a satisfăcut (sau este capabil să satisfacă) parțial cerințele creditorilor, aceasta nu ne vorbește despre capacitatea lui de a-și onora obligațiile în volum deplin. Or, incapacitatea persoanei de a-și îndeplini obligațiile financiare nu exclude prezența patrimoniului care acoperă suma datoriilor, fiind suficientă, în condițiile înstrăinării mijloacelor active deținute. Însă, deținerea de către debitor a altor bunuri, în lipsa surselor financiare, nu influențează la calificarea infracțiunii¹⁹.

Pe bună dreptate susține autorul P.S. Iani că incapacitatea persoanei juridice de a-și onora obligațiile față de creditori este prezumată de însuși faptul neîndeplinirii angajamentelor financiare în raport cu contragenții și bugetul. Respectiv, dacă nu achiți, înseamnă că ești falimentat, chiar și dacă dispui de sursele financiare respective²⁰ și de mijloace active²¹. Susținând această poziție, I. A. Condrașina declară că există și alte modalități ce pot fi folosite de întreprindere sau antreprenor pentru stingerea obligațiilor față de creditori în lipsa surselor financiare: cesiunea unui drept; cesiunea de creanță; achitățile reciproce (взаимозачет); obținerea de credite prin gajarea averii sau a drepturilor patrimoniale etc.²².

Unii cercetători consideră că incapacitatea de plată trebuie caracterizată nu ca acțiune, ci ca o consecință a acesteia. Astfel, B.V. Iațelenco scrie că astfel „crearea incapacității de plată reprezintă rezultatul încheierii tranzacțiilor nerentabile, a folosirii nejustificate și iraționale a mijloacelor bănești”²³.

Însă, textul art. 252 din Codul penal al Republicii Moldova conține indicații atât în privința acțiunii (inacțiunii), cât și în raport cu urmările prejudiciabile. Aceste acțiuni (inacțiuni) nu sunt concretizate și avem explicații logice în acest

¹⁸ I. A. Кондрашина, *op. cit.*, pp. 55-56.

¹⁹ *Idem*, p. 57-58.

²⁰ П. С. Яни. *Криминальное банкротство. Статья вторая. Банкротство преднамеренное и фиктивное.* / Законодательство. №3/2000, p. 63. (Iani P. S. *Criminalinoie bancrotstvo. Statia vtoroia. Bancrotstvo perednamerennoe i fictivnoe.* / Zaconodatelstvo. №3/2000, p. 63).

²¹ I. A. Кондрашина, *op. cit.*, p. 58.

²² *Idem*, p. 58.

²³ *Уголовное право. Особенная часть: Учебник.* / Под ред. А. И. Рарога. Издательство Юристъ. Москва, 2001, pp. 180-181. (Ugolovnoie pravo. Osobennaia ceasti. Ucebnic. / Pod redacției A. I. Raroga. Izdatelstvo Iurist. Moscva, 2001, pp. 180-181.

sens. Or, este imposibil a enumera în textul normei penale toate variantele posibile ale comportamentului ilegal al făptuitorului. Incapacitatea de a satisface integral cerințele creditorului sau a executa obligațiile de plată poate fi generată și prin acțiunile de rea-voință a concurenților debitorului. Totodată, aceste acțiuni nu sunt reflectate în dispoziția normei analizate.

În virtutea acestui fapt, ar fi rațional ca în dispoziția normei care incriminează fapta de insolvență intenționată să fie reflectată și o asemenea urmare prejudiciabilă precum survenirea falimentului, prin completarea textului acestui articol, cu sintagma „sau au adus la starea de insolvență”.

Însuși faptul cauzării de daune în proporții mari nu este în stare de fiecare dată să falimenteze persoana juridică. În același timp, plasarea accentului pe survenirea insolvenței, ca urmare a acțiunilor ilegale ale făptuitorului, ar corespunde conținutului constitutiv al infracțiunii de insolvență intenționată²⁴.

În acest caz, alin. 1 din art. 252 Cod penal al Republicii Moldova s-ar caracteriza prin cauzarea de daune în proporții mari și survenirea insolvenței în urma creării incapacității persoanei juridice sau a antreprenorului de a satisface cerințele creditorilor și a-și onora obligațiile financiare în privința lor.

În ceea ce privește fapta de insolvență intenționată, restanțele salariale ale angajaților debitorului urmează a fi luate, de asemenea, în calcul. Or, dacă legislația recunoaște angajaților debitorului calitatea de creditori, atunci nu este logic a nu-i drept recunoaște părți vătămate în procesul cercetării cauzelor de insolvență intenționată.

Crearea de către făptuitor a incapacității persoanei juridice sau a antreprenorului de a satisface în deplin volum cerințele creditorilor este posibilă și în perioada procedurii de supraveghere, deoarece la acest moment conducătorul debitorului continuă să-și exercite, deși cu anumite limite, obligațiile sale. Acțiunile ilegale ale conducătorului debitorului se pot manifesta, în această perioadă, în neonorarea nejustificată a cerințelor curente din partea creditorilor, în încălcarea ordinii și consecutivității achitării datoriilor, în satisfacerea anumitor cerințe din partea creditorilor, atunci când acest lucru este interzis (de exemplu, cesiunea de creanță, transferul datoriei) etc. Asemenea acțiuni pot constitui, în anumite condiții, conținut constitutiv al infracțiunii de insolvență intenționată²⁵.

Or, în scop de prevenire a faptelor ilegale pentru perioada procedurii de supraveghere, ar fi binevenită indicarea tuturor acțiunilor interzise conducătorului debitorului, fără avizul administratorului, în textul încheierii instanței de judecată, cu prevenirea acestuia despre răspunderea pe care o va purta în caz de abatere²⁶.

Autorul I. V. Igoșin propune a include în componența de infracțiune de insolvență intenționată răspunderea antreprenorului individual pentru crearea sau mărirea incapacității de plată, comisă după în circumstanțele în care „înscrisul privind înregistrarea de stat și-a pierdut forța juridică”²⁷. În opinia altor cercetători,

²⁴ И. А. Кондрашина, *op. cit.*, p. 59.

²⁵ Л. Можайская, *op. cit.*, p. 35.

²⁶ И. А. Кондрашина, *op. cit.*, p. 61.

²⁷ Игошин А. В., *op. cit.*, p. 23.

asemenea acțiuni ale antreprenorului nu pot fi incriminate. Pentru asemenea fapte, făptuitorul urmează a fi atras la răspundere penală în calitate de cetățean de rând²⁸.

4. Atragerea făptuitorului la răspundere penală pentru fapta de insolvabilitate intenționată

Atragerea făptuitorului la răspundere penală pentru fapta de insolvabilitate intenționată este condiționată de faptul că, în urma acțiunilor (inacțiunilor) acestuia, să fie cauzate daune în proporții mari. Daunele cauzate persoanelor fizice sau juridice se determină prin prisma pagubelor și prejudiciilor suportate. Or, în dreptul civil, prin pagubă și prejudiciu este percepută dauna exprimată în formă bănească, cauzată uneia dintre persoane prin acțiunile ilegale ale celeilalte²⁹. Pierderea patrimoniului de către creditor constituie un prejudiciu real. Totodată, în cazurile în care debitorul nu este capabil să-și onoreze obligațiile privind achitarea sumelor obligatorii, atunci este cauzat un prejudiciu sub forma venitului ratat. Astfel, în conținutul pagubei se regăsește prejudiciul real și venitul ratat³⁰.

În opinia autoarei I. A. Condrașina, pentru determinarea prezenței semnelor de insolvabilitate se ia în calcul mărimea obligațiilor financiare, inclusiv sumele datorate pentru marfa furnizată, lucrările și serviciile prestate, suma împrumuturilor, împreună cu rata dobânzii, care urmează a fi achitate creditorului, quantumul sumelor datorate apărute de pe urma prejudicierii patrimoniului creditorului, cu excepția obligațiilor în privința cetățenilor față de care creditorul poartă răspundere pentru cauzarea de prejudicii vieții și sănătății, a celor privind achitarea sumelor datorate în baza contractelor individuale de muncă, a onorariilor achitate în baza contractelor privind drepturile de autor, precum și a obligațiilor în raport cu fondatorii debitorului, în cadrul acestui raport juridic. La întrebarea dacă la stabilirea „daunei în proporții mari” se iau în calcul amenzile, penalitățile și alte sancțiuni financiare, autoarea I. A. Condrașina vine cu un răspuns pozitiv. În privința amenzilor, penalităților, procentelor, - ele vor fi stabilite de către instanța de judecată în baza acțiunilor înaintate, după ce vor fi incluse în conținutul prejudiciilor. În ceea ce ține de organele de drept, se remarcă faptul că, în competența acestora, nu se regăsește stabilirea de sine stătătoare (pe cale extrajudiciară) a sumelor (mărimii) amenzilor, penalităților, procentelor etc.

La calificarea faptei comise urmează a fi luate în calcul nu doar sumele datorate de debitor creditorilor, ci și obligațiile creditorilor părți-vătămate față de bugetul de stat și fondurile statale extrabugetare³¹.

Cu ajutorul administratorului, organele de urmărire penală pot aprecia actele financiar-contabile ale debitorului, rezultatele încheierii contractelor și

²⁸ И. А. Кондрашина, *op. cit.*, p. 62.

²⁹ *Большой юридический словарь*. / Под редакцией Сухарева А. Я., Зорькина В. Д., Крутских В. Е. Издательство ИНФРА-М. Москва, 1999, p. 712. (*Bolișioi Iuridiceschii slovări*. / Pod redacției Suhareva A. Ia., Zorikina V. D., Crutskih V. E. Izdatelistvo INFRA-M. Moscva, 1999, p. 712.

³⁰ Л. Можайская, *op. cit.*, p. 35.

³¹ И. А. Кондрашина, *op. cit.*, p. 64.

tranzacțiilor cu scopul identificării semnelor de insolvabilitate intenționată în acțiunile conducătorilor organizațiilor.

În opinia lui A. H. Timerbulatov, atâta timp cât prejudiciile afectează nemijlocit doar antreprenorul, normele de drept penal nu sunt aplicabile. Or, în acest caz ar fi vorba numai despre antreprenorul individual nu și despre antreprenorul persoană juridică, deoarece prejudiciile acestuia din urmă se pot reflecta și asupra intereselor angajaților săi, a bugetului de stat etc.³².

În ceea ce privește cauzarea de daune în proporții mari bugetului prin neachitarea impozitelor, atunci organele de drept trebuie să dețină probe că partea vătămată a întreprins măsuri corespunzătoare pentru a obține sumele datorate în ordinea stabilită de lege (de exemplu, înștiințarea instituției bancare privind suspendarea plăților din considerente de neîncasare a sumelor datorate din partea debitorului și lipsa, din aceste motive, a surselor financiare necesare pe cont).

În activitatea practică, prejudiciul suportat de partea vătămată este stabilit în temeiul certificatelor, calculelor contabile, actelor reciproce de verificare a datoriilor, a informațiilor reflectate în bilanțul de plăți. Părțile vătămate pot determina dauna suportată reieșind din condițiile contractelor sau al obligațiilor neîndeplinite de către creditor. Or, obligațiile financiare reciproce între creditor și debitor trebuie apreciate în temeiul principiului calculelor reciproce (acte de verificare reciprocă a creanțelor). Nerespectarea acestui principiu poate duce la apariția situațiilor când creditorul debitorului poate avea datorii față de acesta din urmă într-o sumă cu mult mai mare decât cea a debitorului și să acționeze, în același timp, în calitate de parte vătămată³³.

O altă întrebare ce apare este aceea dacă prin cauzarea de daune în proporții mari în cazurile de insolvabilitate intenționată trebuie să subînțelegem prejudiciul adus doar unui singur creditor-parte vătămată, sau este vorba despre un prejudiciu comun, adus mai multor creditori și angajaților? Dacă vom lua în calcul prejudiciul în proporții mari cauzat doar unui singur creditor, vom crea temeuri juridice pentru eliberarea făptuitorilor de răspundere penală pentru cauzarea, prin cumul, a daunelor în proporții mari. Acest lucru va duce la identificarea unor „mecanisme” puse în aplicare de antreprenorii de rea-credință pentru a scăpa de răspundere penală.

Este necesar să reținem că dispoziția infracțiunii de insolvabilitate intenționată nu limitează calitativ numărul de persoane cărora le pot fi cauzate daune în proporții mari. Această poziție este susținută de autorii L. D. Gauhman și S. V. Maximov care declară că dauna în proporții considerabile constă atât în prejudiciul cauzat unui creditor sau poate fi sumată din prejudiciul în cumul (comun) adus mai multor creditori. În același timp, la determinarea mărimii daunei în proporții mari trebuie luat în calcul doar acel prejudiciu care a fost adus în

³² А. Х. Тимербулатов. *Защита прав кредиторов в уголовном законодательстве Австрии, ФРГ и Швейцарии*. Государство и Право, №3/1994, p. 95. (A. H. Timerbulatov. *Zașita prav creditoriv v ugovnom zakonodatelstve Avstrii, FRG i Ŝvețarii*. Gasidarstvo i Pravo, №3/1994, p. 95).

³³ И. А. Кондрашина, *op. cit.*, p. 66.

limitele termenului de prescripție al răspunderii penale pentru insolabilitatea incriminată de legea penală³⁴.

În conformitate cu prevederile legislației civile, o varietate a prejudiciului suportat este cel de ordin moral. Acesta, de asemenea, urmează a fi restituit părții vătămate. În caz de prejudiciu de ordin moral, sunt afectate drepturile nepatrimoniale ale părții vătămate. Spre deosebire de prejudiciul material, cel moral este determinat, în exclusivitate, de către instanța de judecată, ținându-se cont de gradul de suferințe de ordin moral aduse părții vătămate. Prejudiciul moral cauzat persoanei juridice este stabilit, de asemenea, de către instanța de judecată. Autoarea I. A. Condrașina susține că deoarece cuantumul compensării prejudiciului moral nu este stabilit de către partea vătămată, ci de instanța de judecată, la calculul daunelor în proporții mari, comise prin fapta de insolabilitate intenționată, organele de drept urmează să includă și compensarea prejudiciului moral, stabilit de instanța de judecată în sumă bănească³⁵.

5. Consumarea faptei de insolabilitate intenționată

O importanță substanțială pentru calificarea faptei de insolabilitate intenționată o are determinarea momentului consumării acestei fapte. La identificarea acestui moment, autorul A. V. Igoșin se conduce de ideea că insolabilitatea trebuie percepută doar ca o stare de incapacitate de plată recunoscută de către instanța de judecată și că numai doar după constatarea acesteia putem vorbi despre răspunderea penală pentru fapta comisă³⁶. În opinia savantei I. A. Condrașina o asemenea interpretare a consumării infracțiunii de insolabilitate intenționată este extensivă. Or, declară aceasta, semnele infracțiunii de insolabilitate intenționată sunt stabilite doar în limitele normelor de drept penal. Mai mult decât atât, declară ea, dispoziția acestei norme de drept penal nu este de blanchetă și nu face trimiteri, referiri în vederea determinării semnelor laturii obiective ale faptei de insolabilitate intenționată³⁷.

În viziunea autorilor L. D. Gauhman, S. V. Maximov și I. A. Condrașina, fapta de insolabilitate intenționată se consideră consumată în momentul în care creditorului i-au fost cauzate daune în proporții mari³⁸. Acestui moment trebuie să-i fie premergătoare acțiunile (inațiunile) care au determinat cu bună-știință incapacitatea persoanei juridice sau a antreprenorului individual de a satisface integral solicitarea creditorilor sau de a executa obligația de achitare a sumelor datorate³⁹.

³⁴ Л. Д. Гаухман, С. В. Максимов. *Преступления в сфере экономической деятельности*. / Учебно-консультационный Центр ЮрИнфоР. Москва, 1998, p. 167. (L. D. Gauhman, S. V. Maximov. *Prestuplenia v sfere economicescoi deiatelinosti*. / Ucebno-consultaționnâi Centr IurInfoR. Moscva, 1998, p. 167).

³⁵ И. А. Кондрашина, *op. cit.*, pp. 67-68.

³⁶ А. В. Игошин, *op. cit.*, p. 17-18.

³⁷ И. А. Кондрашина, *op. cit.*, p. 68.

³⁸ Л. Д., Гаухман, С. В. Максимов, *op. cit.*, p. 167.

³⁹ И. А. Кондрашина, *op. cit.*, p. 69.

În același timp, poate să apară întrebarea cum vom aprecia acțiunile persoanei care în mod intenționat a creat o situație de incapacitate de plată în proporții mari, iar apoi a revenit la normalitate, înlăturând-o prin onorarea în volum deplin a obligațiilor sale în raport cu creditorii? În raport cu această ipoteză P. S. Iani susține că restabilirea capacității de plată nu influențează asupra recunoașterii capacității de plată și că ea nu are nici o importanță asupra calificării insolvabilității intenționate așa cum și restituirea bunurilor sustrase nu influențează în nici într-un fel calificarea faptei ca sustragere⁴⁰. Cercetătoarea I. A. Condrașina intervine pentru a preciza această părere. Or, susține ea, în caz de restituire a bunurilor sustrase, faptul cauzării daunelor este pe față. Prin restituirea bunurilor sustrase, făptuitorul recuperează prejudiciul cauzat. În speță însă, restabilirea benevolă a capacității de plată exclude cauzarea faptică a unui daune în proporții mari creditorilor⁴¹.

Concluzii și recomandări

Pentru recunoașterea insolvabilității intenționate în calitate de faptă infrațională este necesară prezența unui semn important al laturii obiective – legătura causală între acțiunile infraționale ale subiectului activității de întreprinzător și urmările prejudiciabile, exprimate în daune în proporții mari. Pentru aceasta este necesar ca: 1) în primul rând, acțiunile făptuitorului să fie legate, însoțite de crearea incapacității persoanei juridice sau a antreprenorului individual de a executa în volum deplin cererea creditorului în raport cu obligațiile financiare sau de a achita sumele datorate; 2) în al doilea rând, anume aceste acțiuni au reprezentat circumstanța ce a determinat cauzarea prejudiciului în proporții mari creditorilor (părților vătămate). De asemenea, în procesul investigării faptelor de insolvabilitate intenționată, organele de urmărire penală trebuie să răspundă la următoarele întrebări: este oare dauna cauzată în proporții mari rezultatul acțiunilor ilegal-intenționate ale făptuitorului?; coincide sau nu perioada cauzării daunelor în proporții mari cu perioada în care făptuitorul și-a exercitat atribuțiile funcționale în cadrul activității comerciale și de întreprinzător?; este sau nu confirmat prin documente acest fapt?; au fost sau nu intentate anterior procese civile de către părțile vătămate-creditori în privința debitorului? etc.

De asemenea, **de lege ferenda**, optăm pentru expunerea dispoziției normei penale din alin. (1), art. 252 din Codul penal al Republicii Moldova – *Insolvabilitatea intenționată* – în următoarea redacție:

(1) „*Insolvabilitatea intenționată, adică crearea sau creșterea (sporirea) intenționată a incapacității de plată, săvârșită de conducătorul sau proprietarul organizației comerciale sau de către antreprenor în interes personal sau în interesul altor persoane, care a cauzat creditorului daune în proporții mari...*”.

⁴⁰ П. С. Яни. Уголовно-правовые средства противодействия криминальному переделу собственности. // Закон, №8/2003, p. 134. (P. S. Iani. *Ugolovno-pravovâe sredstva hrotivodeistvia criminalinomu peredelu sobstvennosti*. // Zakon, №8/2003, p. 134.).

⁴¹ И. А. Кондрашина, *op. cit.*, p. 69.

Referințe

- Floroiu M., Otovescu C., „Considerații privind falimentul internațional. Moratoriul și concordatul la nivel European” în *Revista de Științe Juridice*, nr. 1-2/2005, pp. 209-213
- Piterschi E., „Examinarea laturii obiective a infracțiunii de falsificare a probelor într-un proces penal în corespundere cu prevederile Codului Penal al Republicii Moldova” în volumul Conferinței științifice internaționale „Teoria și practica administrării publice”, Chișinău, 2020, p. 256
- Ulianovshi X., Sili V., „Unele aspecte ale laturii obiective a infracțiunii cu caracter terorist” în *Studii juridice universitare*, nr. 1-2/2018
- Stati V., „Infracțiunile legate de insolvabilitate: implicațiile adoptării Legii insolvabilității”, nr. 149/2012, în *Revistă Științifică a Universității de Stat din Moldova*, Tom 63, nr. 3/2013
- Большой юридический словарь*. / Под редакцией Сухарева А. Я., Зорькина В. Д., Крутских В. Е. Изд. ИНФРА-М. М., 1999
- Гаухман Л. Д., Максимов С. В. *Преступления в сфере экономической деятельности*. / Учебно-консультационный Центр ЮрИнфоР. М., 1998
- Игошин А. В. *Уголовно-правовые проблемы квалификации преступлений, связанных с банкротством*. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2004
- Клепицкий И. А. *Банкротство как преступление в современном уголовном праве*. // Государство и право, №11/1997
- Кондрашина И. А. *Ответственность за преднамеренное и фиктивное банкротство по уголовному законодательству России и зарубежных стран*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Казань, 2006
- Можайская Л. *Какие действия свидетельствуют о преднамеренном банкротстве?* // Российская юстиция, №6/2001
- Талан М. В. *Преступления в сфере экономической деятельности*. Казань, 1997
- Тимербулатов А. Х. *Защита прав кредиторов в уголовном законодательстве Австрии, ФРГ и Швейцарии*. Государство и Право, №3/1994, с. 95
- Уголовное право. Особенная часть: Учебник*. / Под ред. А. И. Рарога. Изд. Юристъ. М., 2001.
- Яни П. С. *Криминальное банкротство. Статья вторая. Банкротство преднамеренное и фиктивное*. / Законодательство. №3/2000
- Яни П. С. *Уголовно-правовые средства противодействия криминальному переделу собственности*. // Закон, №8/2003

